

Länsstyrelsen
Gävleborg

Remissyttrande

1 (7)

Datum
2024-06-11

Diarienummer
2099-2024

Regeringskansliet
Utbildningsdepartementet

Remissvar om SOU 2024:17 Skolor mot brott

Sammanfattning

Länsstyrelsen Gävleborg, härnäst Länsstyrelsen, tillstyrker förslaget om ett brottsförebyggande uppdrag till samtliga skolor men ser behov av att uppdraget konkretiseras ytterligare samt att resurserna inte bedöms som tillräckliga utan behöver ses över.

Ställningstagande

Länsstyrelsen välkomnar ett förslag om ett brottsförebyggande uppdrag till samtliga skolor i landet. Länsstyrelsen kommer i detta yttrande att fokusera på de förvaltningsmässiga och organisatoriska följderna förslagen kan ge upphov till med hänsyn till den nya kommunlagen om brottsförebyggande arbete. Länsstyrelsen intresserar sig för de kontakter, information, samverkan, uppföljning och tillsyn inom hela förvaltningen som följer av förslagen. Länsstyrelsen ser att förslagets utformning kommer behöva konkretiseras.

Länsstyrelsen kommer inte yttra sig över frågorna inom skolans juridiska område och verksamhet avseende kroppsvisitering, genomsökning av väskor eller dylikt.

Förslag om kartläggning och åtgärder

Länsstyrelsen anser att förslaget om ett brottsförebyggande uppdrag i stort är positivt, men att förslaget i sin nuvarande presentation, har behov av konkretisering. Denna brist på konkretisering kan vara skillnaden mellan ett fördelaktigt genomförande eller omöjliggöra skolornas eller kommunernas möjlighet att införa uppdraget.

Att förslaget harmonierar med den nya kommunlagen – lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete – är positivt såtillvida att utredningens förslag är att skolorna ska ta ansvar för en kartläggning om sin verksamhet och sedan basera åtgärder på denna. Att basera brottsförebyggande åtgärder på en väl känd och analyserad lokal situation är avgörande för framgång.

En skillnad till kommunlagen är att skolorna ska göra sina kartläggningar varje år. Utredningen pekar också på att kommunernas juridiska ansvar för sitt geografiska område innebär att skolornas kartläggningsresultat måste inbegripas på något sätt i kommunernas kartläggning. Det klargörs dock inte hur.

Utredningen pekar också på länsstyrelsernas regionala samordningsuppdrag och det ansvar länsstyrelserna har att stödja den lokala nivån. Utredningen ger dock ingen detaljerad struktur för hur den regionala nivån bör stödja vare sig en sammanfogning eller en sammanlänkning av information från skolornas lokala nivå till den aggregerade kommunala nivån. Då varje kommun har en eller flera skolor i sitt geografiska område är denna fråga central.

Länsstyrelserna eller kommunerna får heller inte en utökad budget för att genomföra denna uppgift, vilket är problematiskt. Länsstyrelsens menar därför att förutsättningarna för att lägesbilder ska kunna skapas baserade på skolornas utmaningar integrerat med kommunernas kartläggning av brottsförebyggande utmaningar saknas.

Detta remissvar kommer att fokusera på dessa två aspekter här nedan. Länsstyrelsen ser minst två olika alternativ i genomförandet av skolornas kartläggningar och hur dessa ska integreras med kommunernas geografiska ansvar. Det ena förslaget kommer från utredningen som föreslår att varje skola ska göra en egen kartläggning. Detta förslag innebär att kommunens brottsförebyggande samordnare kan få flertalet kompletta kartläggningar från respektive skola som sedan ska göra en gemensam analys över utmaningar. Detta alternativ kräver en utvecklad, och framför allt, gemensamt känd sakkunskap om det brottsförebyggande arbetet samt det kunskapsbaserade arbetssättet och kartläggningsmetodiken som finns. Denna kunskap behöver vara gemensam mellan skolans personal, kommunens skolförvaltning, samt kommunens brottsförebyggande samordningsfunktion. Om inte, kommer man att arbeta efter olika förutsättningar i analyserna om utmaningar i skolmiljön.

Om den kunskapsbaserade gemenskapen är låg kommer det innebära ett merarbete att krävas av den kommunala brottsförebyggande samordningen för att säkra att kunskapen byggs ut. Ytterligare kommer arbetssättet att kräva mer resurser hos kommunens brottsförebyggande samordningsfunktion för att aggregera det som är viktigt från dessa separata kartläggningar.

Det andra tänkbara arbetssättet skulle vara att skolorna får ett uppdrag från kommunen att lämna in vissa parametrar för att dessa sedan ska sammanställas på kommunal nivå. Det här förslaget baseras på att

skolorna inte behöver ha en komplett sakkunskap i varken det brottsförebyggande arbetet eller det kunskapsbaserade arbetssättet för att kunna lämna in uppgifter. Även detta arbetssätt bedöms kräva utökade resurser hos den kommunala brottsförebyggande samordningen.

Teoretiskt sett är båda arbetssätten genomförbara men den aktuella utredningen har inte presenterat hur kommunerna ska klara av den utökade belastningen.

I många län finns också friskolor samt utbildningsförbund som inte har samma informationskanal som de kommunala skolorna. Här kommer ytterligare resurser att behöva läggas för att säkra informationsutbytet.

Det finns också en risk att friskolor mer än kommunala skolor inte vill att en kartläggning om sina brottsförebyggande utmaningar ska vara offentlig. Med detta inte sagt att inte informationen skulle vara värdefull för elever och föräldrar men ämnets laddade karaktär för en friskola kan få konsekvenser på vad som kommer med i en analys och hur det beskrivs.

Vilket alternativt arbetssätt som skolor och kommuner kommer att välja kan inte Länsstyrelsen avgöra. Länsstyrelsen vill här enbart lyfta problematiken kring förslaget då den saknar konkreta förutsättningar för genomförande. Det behövs mer konkretisering och detaljer för att på ett kvalitativt sätt skapa denna brottsförebyggande ansats i skolornas analyser.

Förberedelserna för kommunernas genomförande av den nya lagen om brottsförebyggande arbete har inneburit mer kompetenshöjande insatser från Länsstyrelsen än vad som initialt planerades. Kommunernas organisationer har behövt kompetenshöjande insatser i alla delar i organisationen från ledning, politik till förvaltning och samordningsrollen. Detta trots att de flesta kommuner arbetat aktivt med det nationella programmet *Tillsammans mot brott* sedan 2017. Lagens ska-krav har skapat en mer akut insikt i vilka kunskapsbrister som finns. Skolorna kommer ha en längre startsträcka. Att några skolor har ett bra samarbete inom sina kommuner som berör brottsförebyggande ämnen och att några skolor genomfört utbildningar i pågående dödligt våld (PDV), där det fokuseras på normbrytande beteende och liknande, betyder inte att skolans personal besitter den kompetens som kartläggning, orsaksanalys och analyserad lägesbild innebär. Länsstyrelsen kan också se att även om länsstyrelserna har uppdrag inom jämställdhet inklusive mäns våld mot kvinnor, barnrätt, samt andra viktiga områden inom social hållbarhet har dessa uppdrag inte regelmässigt inneburit ett samarbete med skolorna. Länsstyrelsen bedömer att skolorna kommer att behöva mycket stöd i både den

förvaltningsmässiga metodiken för att spåra sina utmaningar som den kunskapsmässiga delen kring vad begreppet brottsförebyggande innebär i skolans kontext. Länsstyrelsen ser också att kontakten till de kommunala skolförvaltningarna inte är eller har varit konstanta och frekventa. Då länsstyrelsernas stöduppdrag inte tydligt konkretiseras är det svårt att se hur mycket mer arbete länsstyrelserna kommer att få av att stödja en kompetenshöjning i skolorna i både ämne och faktaanalys. Kan kommunerna behöva stödjande resurser på skolförvaltningarna för att sammanfoga skolans verksamhet med den kommunala brottsförebyggande samordningen?

Finansieringen till skolorna för detta uppdrag är för liten. Oavsett om en kommunal brottsförebyggande samordnare ska sammanställa andras kartläggningar, beställa underlag för en aggregerad kommunbaserad samanställning eller samarbeta med till exempel skolförvaltningen för att säkra att metodiken är gemensam, kommer dessa insatser att kräva ett utökat resursbehov och finansiering. Särskilt under de första inledande åren.

På sikt kommer behovet av informationsflöden, analys- och kartläggningsmetoderna, kunskaperna om orsaksanalyser, det vill säga det kunskapsbaserade arbetssättet, att finnas i högre grad hos både skolors personal och organisationen. För att detta ska kunna implementeras kommer det behövas utökade resurser både för kommunernas brottsförebyggande samordning och till samtliga skolors personal.

Kommunernas finansiering av den brottsförebyggande lagens ansvar är redan idag underfinansierad. En utökning av den finansieringen har ännu inte räknats ut och glappet mellan uppgiften och finansieringen har inte tillräckligt tydliggjorts. Att nu lägga på kommunerna en utökad uppgift utan en tillräcklig finansiering borgar inte för att det brottsförebyggande arbetet kommer att kunna säkras med ett kvalitativt och kunskapsbaserat arbetssätt.

I utredningen framgår inte hur mycket merarbete detta kan komma att bli för länsstyrelserna, att samordna skolor och kommuner, samt att utbilda och höja kompetensen bredare än idag. Detta bedömer Länsstyrelsen kommer kräva mer resurser än idag.

Övrigt

Små kommuner förlorar informationskontrollen när deras ÅK 9 elever går vidare till gymnasiet och behöver pendla till närliggande kommun där gymnasium finns. Ofta får dessa ursprungskommuner ingen statistisk återkoppling på sina elever. Det här betyder att små kommuner har svårt att följa upp effekter av sina åtgärder då insatser man gjort under mellan-

och högstadiet nu inte går att följa då eleverna inbegrips i statistiken för den kommun där gymnasiet finns. Ett brottsförebyggande ansvar för skolorna skulle kunna underlätta skapandet av ett kommunöverskridande samarbete för att följa upp ungdomars utveckling och följa upp effekter av insatser.

Utredningen utgår ifrån att skolor finns representerade i samtliga lokala brottsförebyggande råd vilket troligen inte stämmer. Även om någon skola är representerad betyder det inte att alla skolor i kommunen har denna närhet till det lokala brottsförebyggande arbetet. Det är viktigt att en fungerande informationsrutin finns. Utredningen verkar utgå ifrån att kommunpoliserna ska kunna räkna till för samtliga skolors behov, vilket inte bedöms rimligt. Det är viktigt att kontakterna mellan skolpersonal och lokalpolis fungerar och är kontinuerlig. Länsstyrelsen vill med dessa exempel peka ytterligare på behovet av ökad konkretisering och konsekvensanalys för att förslaget ska bli genomförbart.

För att skolans personal ska få en aktiv samarbetspartner i föräldrarna är olika skraddarsydda program inom föräldraskapsstödet en nyckelfaktor för framgång. Länsstyrelsen vill påtala vikten av att alla länsstyrelser åter får ett samordnande uppdrag inom föräldraskapsstöd och inte enbart ett uppdrag i de län där det finns ett utsatt område. Detta som en del av denna utrednings genomförande.

Länsstyrelsen ställer sig frågande till att en stödjande myndighet föreslås få tillsynsansvaret och inte Skolinspektionen som har övrig tillsyn inom skolan.

Det praktiktäna stödet som regeringsuppdrag

Länsstyrelsens och Brottsförebyggande rådet (BRÅ) uppdrag om ett praktiktäna stöd till kommunerna skulle kunna utökas och breddas utifrån utredningens förslag Länsstyrelsen kan då utreda och analysera, tillsammans med skolor och kommuner, hur skolor kan genomföra en kartläggning och kopplas ihop med den kommunala kartläggningen och ingå i det geografiska områdesansvaret.

Det är viktigt att någon aktör får ett uppdrag att räkna ut hur mycket kommunernas och länsstyrelsernas brottsförebyggande samordning behöver i form av utökad finansiering utifrån förslagen i utredningen

Att det krävs en ny kompetens hos skolorna och att denna behöver regelbundet förnyas är en slutsats utifrån nuvarande kommunala lagen om brottsförebyggande ansvar. Kunskapsnivån hos kommunerna är idag mycket varierad och nivån av förkunskaper hos kommuner (organisatoriskt, ledning, politiken) behöver höjas för att kunna hantera uppdraget kvalitativt.

Brottsförebyggande perspektiv i verksamheten

Utredningen pekar på olika arbetssätt i andra länder. Länsstyrelsen vill här lyfta fram Gävlemodellen som använts i nästan samtliga skolor i Gävle kommun sedan 2012. Modellen är en insats mot mobbning och utgår från svenska forskningsresultat, skolans styrdokument samt skolornas förutsättningar. Arbetssättet har varit framgångsrikt i att öka tryggheten i skolorna.

Utifrån jämställdhetsperspektiven pekar utredningen på att konsekvenserna av ett brottsförebyggande uppdrag inte är lätt att förutse. Man konstaterar att flickor är mer utsatta för sexualbrott och pojkar mer för allmänt våld, samt att båda könen kan dra fördelar av ett brottsförebyggande perspektiv i skolan. En viktig aspekt inom sexualbrotten är dock frågan om samtycke. Inom detta område har en ändring skett i samband med läroplansändringarna den 1 juli 2022 där begreppet samtycke nu tydligt ingår i läroplanen och sexualitetsundervisningen.

Kunskapsområdet ”sexualitet, samtycke och relationer” ska enligt läroplanerna:

- främja elevernas hälsa och välbefinnande
- stärka förmågan att göra medvetna och självständiga val
- bidra till förståelse för egna och andras rättigheter
- förmedla betydelsen av samtycke
- omfatta kunskaper om maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck
- utveckla elevernas kritiska förhållningssätt till framställningar av relationer och sexualitet i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.

Utöver innehållet i kursplanerna ingår också arbetet med normer och jämställdhet i skolans övergripande värdegrunds- och kunskapsuppdrag.

I de två ovan angivna exemplen kan vi se hur frågor kring förståelse om respekt för individens självbestämmande, normbrytande beteende, hot, trakasserier, mobbning, våldsutövning samt ytterst allvarliga situationer med pågående dödligt våld i offentlig miljö (PDV) kopplas ihop i en gemensam process. Respekt och empati är viktiga beståndsdelar i att förebygga våld. Dessa områden behöver knytas ihop i en utbildning om PDV så att den inte bara tar ställning till den allvarligaste formen av våld

och det akuta skedet. Att säkra att samtyckesundervisningen ingår som en skyddsfaktor mot våld ter sig viktig i skolans värld.

Länsstyrelsen lyfte ett behov av ökad detaljeringsgrad avseende länsstyrelsernas roll i förra remissvaret på delbetänkandet, *Samhället mot skolattacker*. Länsstyrelsen pekade då på de sociala hållbarhetsenheter som finns på länsstyrelserna som inkluderar många frågor som knyter an till det brottsförebyggande uppdraget såsom barnrätt, jämställdhet inklusive mäns våld mot kvinnor, funktionshinder, integration, föräldraskapsstöd och det brottsförebyggande arbetet med flera. Dessa verksamheter är motorer för främjandearbete av olika slag i länen. Det är därför viktigt att mer resurser kan läggas på att konkretisera det framtida skoluppdraget och hur samarbetet mellan skolor, kommuner och andra myndigheter ska vara

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Per Bill med brottsförebyggande samordnare Nelli Kopola som föredragande. I den slutliga handläggningen har också Åsa Broman, avdelningschef och Pernilla Bylund, enhetschef medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.